

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bibliotheca Rhetorum

In Quo Orationes Sacrae, & Panegyricae

Le Jay, Gabriel François

Ingolstadij, 1726

Ars dicendi, qualem Rhetores in Scholis docent, à recentioribus temerè
oppugnata vindicatur. Oratio VII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71028)

ARS DICENDI
 QUALEM RHETORES
 IN SCHOLIS DOCENT
 A RECENTIORIBUS
 TEMERE OPPUGNATA
 VINDICATUR.
 ORATIO VII.

Confidentes plus æquo, ne dicam, audaculi
 fortè nos videbimur, qui nostris de rebus lo-
 cuturi præter morem ex hoc loco tam fre-
 quentem Ordinum omnium confessum vocare non
 dubitaverimus. Eminentissime S. R. E. Cardinalis *
 Illustrissimi Ecclesiæ Principes, Præsides Illustrissimi
 Amplissimi Senatores, Viri omnium Ordinum Or-
 natissimi.

Nam quid vos attinet varias audire controver-
 sias, quæ Literarium Ludum agitare solent, aut ea-
 rumdem arbitros ac iudices interpellari? Tunc
 licuit vestram ambire præsentiam, cum in ijs argu-
 mentis versaremur, quæ recentem lætissimam re-
 rum memoriam non sine novo voluptatis sensu re-
 vocarent. At qui nihil aliud proposuerimus hodie,
 quàm tueri jura Artis illius quam exercemus, &
 contra obtrectatorum invidiam, nostram in dicendo
 studen-

* Aderat Eminen. Cardin. Estraus.

studendôque rationem palàm approbare, an non debuimus subvereri, ne alienam ab eruditis auri- bus materiem aggredieremur?

Quanquam, quòd causarum Actoribus in Foro, quod in Lycæo suo Philosophis, quod Academicis in cœtibus suis, & licet, & omnium calculo comprobatur, cur id nobis unis negaretur de rebus ad Rhetoricam pertinentibus apud sanissimos hujus controversiæ æstimatorum habere sermonem; maximè cum in Artem illam quidam ab aliquot annis homines insurrexerint, qui, si malevoli in nos animi suspitione carere possunt, rudes certè illius disciplinæ, quam tractamus, & in nostris studiis peregrini penitus atque hospites debent videri?

Equidem scio, Auditores, non defuisse jam suos tam justæ causæ percelebres patronos, quorum studio & eruditioni Respublica Literaria plurimum debet; atque inter cæteros illustrissimum Ecclesiæ Principem Brulartium, Virum non verendum minùs virtutis ingeniique gloriâ, quàm splendore generis & suæ dignitatis amplitudine conspicuum; qui, ut est Orator ipse magnificus, & peritus, si quis est alius, Eloquentiæ sanioris arbiter, inflictam Rhetorum nomini labem brevibus quidem ac compendiaris, sed decretoriis rationibus absterfit.

Tamen hærent impunè, & quotidie renovantur in triviis ac compitis plena maledictis Affixa, quibus Rhetorica proscinditur; deridentur illa, quæ traduntur in Scholis, Eloquentiæ rudimenta; & erit nemo qui probrum eluat? nemo se offeret pro communi causâ dicturus? Ego verò, Auditores, etsi novi plurimos in hac palæstra, qui tam honorificâ provinciâ defungi cum dignitate possint; tamen hanc ipsam vindicare mihi met hodie non dubitem; qui si cæteris in rebus inferior multis, uti revera sum, reputari debeam, meritis sanè in hoc

hoc

hoc militiæ genere stipendiis videar cum paucis comparandus.

At enim, inquit, qui nobis adversantur; quid quid Rhetorica molitur ad Eloquentiam, vel Præceptis vel Exercitatione continetur, quorum alterum inutile, ac supervacaneum, alterum etiã damnosum ac perniciosum reputari possit.

Contrã ego sic contendo, Auditores, eadem illa Præcepta, quæ Rhetorica complectitur, tam esse ad veram Eloquentiam necessaria, ut sine eorum subsidio comparari illa non possit. Hoc primum. Hanc ipsam Exercitationem, quã Rhetorica maximè nititur, tam utilem ad eandem Eloquentiam videri, ut sublatã illã, hæc manca penitus & otiosa sit: hoc Alterum.

Veniant igitur, qui Artem dicendi, qualem Rhetores in Scholis docent, temerè oppugnârunt, & dum geminã Orationis parte Necessitatem illius pariter atque Utilitatem atruimus, discant non inanem à nobis tractari Artem, & tam seriam quàm gratuitam omnibus bene dicere volentibus Scholam aperiri.

Tuum in hac causã suffragium, Cardinalis Eminentissime, nihil est quodd impensius ambiam, qui jam possim illud mihi certò gratulari, dum præsentia tuã dicentem cohonestas & attentione benevolã prosequeris.

Quantum enimverò pondus ac momentum Rhetoricis Exercitationibus debet accedere, quibus ille delectari videatur, quem Europa tota tam disertum, tam solertem, tam peritum in conciliandis animis experta est? Quare non aliunde velim augurari, de controversiã nostrã quid sentias, Cardinalis Eminentissime: non repetam inde Artis illius, quam exercemus, pretium, quodd instituti nostri rationem non semel collaudãsti: non abutar tuo ipsius testimonio, quod consignãsti in datis
nuper

nuper literis ad Vicarium Generalem nostræ Societatis, quam paternâ benevolentiam complecteris; quæ te vicissim ut parentem colit ac veneratur; ubi, quam uberes olim ex nostrâ disciplinâ fructus Collegii Romani Alumnus percepisses, amicè & indulgens fortè nobis plus æquo significabas. Sufficiat ad Rhetorici nominis commendationem, quòd non hodie tantum, sed aliàs sæpè nostræ concertationes Tibi placuerunt; Tibi quo, si quid tot obitu sapienter legationibus, tot confectis feliciter negotiis, creditur, perspicacior nemo in degustandis ingeniis, nemo iisdem regendis moderandisque aut dexterior aut fortunatior extitit: Tibi, qui tantam Estræo nomini laudem excelsæ mentis præstantiâ, sublimitate, facundiâ contulisti, quantam tot Heroës ab ipsis annis quadringentis armorum gloriâ pepererunt.

I. PARS.

Non est vacuum & inane, quod gerimus, Rhetoris nomen, nec leve onus ille suscipit, qui penitiores Eloquentiæ recludere aditus, & quod in hac Arte magis abditum atque intricatum est, expedire debeat. Imò quàm difficilis videtur & ardua res, sic appositè dicere, ut persuadeas quod velis; ita dominari hominum animis, ut, quos placuerit, cedere ac suscitare motus valeas; adèdè regere voluntates, ut easdem inclinare partem in omnem ad arbitrium possis; quàm operosum quidpiam est, sufficere rationem ac modum, quibus id efficias; aperire certum viæ tramitem, per quem inoffenso pede propositum finem assequaris; eam denique dispensare ac temperare præceptorum vim ac seriem, quibus utendis fias votorum compos, & in magnum Oratorem evadas.

Hic verò inclamantes audio qui Rhetoricam valere jubent tanquam inutilem, & præceptionum
usum

usum omnem amandant penitus ac proscribunt. Nam cur, inquit, quod pertinet ad convincendos animos aut inclinandas voluntates hoc sibi sumat Rhetorica pertractandum; quasi Natura, Magistra melior ac potior, alienis præsiidiis indigeat, nec sibi sufficiat una, cum ut videat quod in uno quoque penitus est, tum ut proferre possit ex suo, quod esse persenserit ad vim faciendam magis idoneum? Nempe Rhetorica continet boni quidpiam, quod Natura non dictaverit prius, aut dictare etiamnum audire illam volentibus non parat?

Hæc sunt, Auditores, quamobrem Rhetoricæ studium eliminandum putent tanquam inutile ac supervacaneum, qui è Philosophicis commentationibus omnia metiuntur. At videant illi, amabo, quam multas unà cum Rhetoricâ facultates ac disciplinas proscribant. Nam quid sunt aliud disciplinæ omnes, quam felices quidam Naturæ partus, quos totidem veluti scintillas silicum in venis abstrusas ingenii vis meditando extudit? Quid tanta Principiorum varietas ac multitudo, quibus tanquam fundamentis nituntur illæ, nisi dulces speculationis diuturnæ fructus, qui aspirantibus ad eandem laudem non læto minùs ubere proveniant?

Ergo Scholas vestras deinceps claudite, incendite plena illa eruditionis annosæ volumina, laborum vigiliarumque vestrarum spem & solatium vel inviti deperdite, Philosophi, Mathematici, Jurisperiti. Quidquid excogitatum à vobis solerter, quidquid scriptum ingeniosè, quidquid posteritati feliciter transmissum est ad stimulandam juniorum curiositatem, ad fuscitandos ingenii igniculos, ad acuendam mentis aciem, nullius hodie ponderis ac momenti est. Valeant illa quæcumque sufficitis discendi adjumenta, quibus instructi hætenus novelli Candidati, velut benignæ facis ad lumen, tenebricosos studiorum per Mæandros tutò incesserunt.

runt. Ecce nova lex à peritioribus Magistris edicitur, novum mandati genus emanat. Permittendi sunt propriis viribus teneri recentésque animi, præceptis illi vel documentis non egent, quibus Natura dedit ingenium, quod cogitando, meditando, speculandóque exercent. Exurgent brevi ex ferriâ frequenúque contemplatione novi Paschalii, novi Carthefii, quo propè modo prodeunt ex alvearibus apum examina, aut sicut illi, quos de fatidantibus natos ferunt, cataphracti milites nascuntur ex improvísò, contra genus omne Præceptionum parati decertare.

Verùm esto; neque Magistris, neque Præceptionibus egeant cetera disciplina, ut perdiscantur; satisque comparati videantur ex se se, qui ad easdem pertractandas accedunt, si vim insitam bonæ mentis assiduâ meditatione promovere voluerint. At nemo tamen peritus Orator evadat, nisi magistrâ dicendi Rhetoricam adhibuerit. Nam cum disciplina illa, quæ dicuntur esse in contemplatione positæ, principiis immutabilibus certisque nituntur fundamentis, quæ nec locorum aut temporum varietati obnoxia sint, nec à diversis populorum moribus atque institutis dependeant; tum, quocumque terrarum diverteris, commodam habes ubique doctrinæ supellectilem; quæ, peregrinus & hospes ipse dum videberis, in eodem nata & comparata solo videri possit.

An est eadem Eloquentiæ ratio, Auditores? an est illa semper & ubique sui similis? Itane unum eundemque tueri potest ac retinere apud omnes modum, ut se hominum indoli, moribus, ingenio non accommodet; ut non inquiret in ipsam rationem locorum ac temporum; ut non degustet mentes sensusque eorum, quibuscum actura sit; denique ut tam varias induere se in formas, tam mul-

D d

tiplex

tiplex ipsa videri non debeat, quàm illi sunt, quorum uti commercio ac societate teneatur ?

Fulminat Athenis Demosthenes Entheo semper plenus afflatu, excandescit in Philippum, invehitur in Midiam, debacchatur in Elchinem, Solem, Stellas, Deos testatur. Nullas nisi vividas, acres, & ad perturbandos animos comparatas figuras adhibet. Si dicturus ad Populum Atheniensem, prodit in theatrum, illum admonet duriter, acriter objurgat, & nullâ vel generis, vel potentia, vel dignitatis habita ratione, eodem omnes ponit in loco.

Contra Tullius mirabilis in sciendis affectibus percellit primùm animos Orationis ampliudine, gratiâ, lepore, magnificentiâ : mox insinuat se solerter, & dum mentes suspensas tenet ac defixas rerum admiratione, aditum sibi facit in voluntates, easdem tangit, demulcet, flectit, quacumque vel tangi, vel demulceri, vel flecti possunt ; rapit illas denique vel reluctantes, & rapiendo suavitate quâdam perfundit.

Unde porro tam dissimile, tam dispar in utroque Oratore dicendi genus ? an quia acrior ac viridior indoles in Altero, in Altero mitior ac temperatior fuit ? Id certè prætexendum existimet, qui diversum Græci Romanique Populi ingenium nonnorit. At quoniam erat Atheniensibus animus ferrox, superbus, levis, invidus, barbarum seditioiniquæ appetens, requirebatur illud dicendi genus quo percuteretur tanquam icinus fulmine, & coactus pati rationis imperium, sponte reciperet jugum, quod detestabatur. Ergo debuit Demosthenis Oratione ferri more turbinis & audientium cogitationes evertere, occupare sensus, destruere præjudicia, assentium extorquere. Hinc quot illi verba, tot fulgura diceres, quæ mentis oculos perstringunt, aciem heberant, caliginem offundunt ; quot sententia sunt, tot procellosos senseris ac furentes Avstros.

stros, qui quatunt animam suis de sedibus, & altissimas quasque opinionum radices evellunt penitus atque dissipant.

Romanis verò cum erat natura mitior ac benignior, quæ vinci exarmarique humanitate ac modestiâ non erubesceret, tum noverat satis Tullius, non tam mentes esse percellendas, quàm demulcendas voluntates, inspirandum amorem potius esse, quàm timorem incutiendum. Hinc ille, quæ senserat tentari inflectique corda posse, convertibat illuc dulces illas gratiarum illecebras, quæ imparatos suaviter occupant, irretiunt volentes, vim inferunt minimè repugnantibus; & dum rerum omnium carissimam auferunt libertatem, nescio quid libertate dulcius in ipsâ serviendi necessitate sufficiunt.

Agite nunc, quotquot estis osores Præceptionum, & omnis bonæ disciplinæ emendatores; cuius erit ex vario multiplicique dicendi genere illud feligere potissimum, quod unicuique conveniat magis? & quoniam accommodare se hominum indoli, moribus, institutis debet ille, qui Oratoris munus suscipit, quis rudem & imperitum rerum tyronem erudiet? quis vim legum explicabit, institutorum rationem evolvet, populorum consuetudines, ritus, Religiones interpretabitur? quis in tantâ caligine præferet facem, & intricatas tot difficultatum ambages resolvat? Anima, credo, speculatrix, suisque unis attenda motibus intelliget, quid cæteri opinentur; rimabitur sensus varios, de moribus exterorum cognoscat, quo fit pacto affectus quisque, odorabitur? quò feratur, quò inclinet, quas adduci possit in partes, ex suis ipsa cogitationibus, sententiis, affectionibus metietur? Ergo sit Ars aliqua necesse est, quæ hac provinciâ defungatur, quæ in scrutandis naturis hominum, variisque

que ac distantibus inter se moribus cognoscendis versetur.

Sed quid vetera requirimus? Hæc ipsa, quæ reperitur apud varios Europæ populos ingeniorum morumque diversitas, quàm diversa efficit hodiæque dicendi genera, quæ nulla naturæ vis, nisi Artis instructa præfidiis unquam assequatur! Cui veniat in mentem, quantumvis illam meditando torqueat atque excruciet, Eloquentiæ genus illud, quod apud Orientis populos in usu est? Illi propioribus vicini solis veluti radiis afflati, luminosis ubique fulgentem ornamentis Orationem ambiunt: diceres mortalitatis oblitos in cælo semper versari, tam se efferrunt supra id omne quod terrenum est, & nihil præter Divinitatis ipsius nomina meditantur aut sonant!

Elatam verò, turgidam ac fastuosam Hispanicæ gentis in dicendo gravitatem æmulari cogitabit aliquis, si naturam unam in consilium adhibuerit? Quot illis verba, tot effata; quot dicta, tot oracula sunt. Nec Deus ipse, si quid Carolo Quinto Hispanorum Regi creditur, humano ore loqui si velit, magnificentius vel sentiat, vel loquatur.

Quòd si revivisceret hodie Tullius, & Romæ, quam olim Eloquentiæ suæ rapuit in admirationem, redderetur; an Romam in ipsâ Roma jam agnosceret, aut apud Romanos hujus temporis foret in pretio, nisi pristinum dicendi morem dedisceret, & novam sectatus Eloquentiæ formam se se hodiernis Romanorum moribus accommodaret? Nam quis disertus inter eos imprimis & Eloquens? Quis tam subtilis in cogitando, ut mentis aciem effugiat; cujus laus non tam à solido sinceroque iudicio, quàm ab imaginandi solertiâ, non tam à simplici & ingenuâ naturæ imitatione, quàm à speciosis fucatisque luminibus reperitur. Quem crebræ
fre-

frequentésque Antitheses, argutiæ & acumina verborum, mollia pexæ juveniliter, & ad pompam phaleratæ Orationis lenocinia commendant: denique qui blandiri auribus feliciùs & adulari noverit, is diferti Oratoris palmam ferat, & reliquis faciliè præponatur.

Nos verò Galli, qui videmur nobis veram Eloquentiæ speciem ac formam sic effinxisse animo, ut, quod sentimus cumque vel loquimur, sublimitatem & excellentiam cum nativo lepore, gravitatem & magnificentiam cum ingenuâ simplicitate præ se ferat; an arbitramur laudem hanc, quam vindicamus nobis, ita naturæ solius esse propriam, nihil ut arti debeat? ut ut est; diffiteri certè non licet, quin hæc ipsa Eloquentiæ gloria, quam feliciter partam ambitiosè ostentamus, brevibus unius imperii angustiis circumscripta sit, neque ulterius propaganda videatur, nisi Artis beneficio novam veluti formam induat, & se ad variam populorum indolem, diversos eorundem mores aptet ac fingat. Quod nisi fecerit, Auditores, nihil est apud nos tam grande, quod Orientalibus tenne, depressum, humile videri non possit. Quam sectamur in dicendo nativam simplicitatem, hanc Hispani tanquam alienum quiddam à dignitate ac majestate Orationis despicient; temperatum denique moderationis & sapientiæ legibus dicendi genus, quod sequimur, veluti mediocris ingenii partum Itali cavillabuntur & illudent.

Nunc fare; quis naturam admonebit suis usque defixam commentationibus, quoties mutationem aliquam Eloquentia patietur. Est enim illa rerum earum de genere, quæ certam ac stabilem conditionem non habent; sed quod ingenii ac moribus usu venit, ut conversionibus ac vicissitudinibus obnoxia sint, id ipsum Eloquentiæ soleat adhærescere. Sic parens Oratorum Plato levem & in verbis posi-

D d 3

tam,

tam, Pericles deinde graviolem & fetam rebus Eloquentiam est confectatus. Fuit Crasso, Cottæ, Antonio multum discrepans dicendi genus ab eo, quo Romani veteres utebantur. Quid Plinium, Cassiodorum, Symmachum, Pacatum, Mamertinum, Ennodium loquar, quantum à Ciceronis magnificentiâ, vi, lepore, gratiâ defecerunt! Tamen suis illi omnes placere temporibus, nec placere potuissent, nisi consulissent Artem illam, quæ in excubiis veluti posita, & variis attenda mutationibus admonebat sedulo, quid sequerentur, & quam inirent viam temperandæ Orationis eorum moribus, quibuscum viverent.

Ecquid porrò de nobis ipsis dicemus, Auditores? An una semper eademque Eloquentiæ ratio placuit in Galliâ, aut pretium habuit & commendationem? Fuit tempus illud, neque tam distitum est adhuc à nobis, cum doctrinæ vis & eruditionis sincera laus partem in Eloquentiâ potissimam sibi vindicaret. Quo in genere suspexit olim Gallica Curia, & gratissimâ cum voluptate meminit etiamnum hodie Bignonium, Virum tam excultum Literis omnibus, sic in divino civilique Jure versatum, ita contritum totius cum sacræ tum profanæ Antiquitatis notitiâ, ut ab ipsius ore tanquam ab uberrimo fonte perennes doctrinæ rivi profuerent. Neque verò vel aruit in ipso, vel itetit fons ille rerum omnium copiosissimus, sed propagatus feliciter in nepotes Literariam Rempublicam fertilibus aquis pergit inundare. Testis ille mihi, quem gratulatur sibi Præsidentem Academia Scientiarum, quem & avitæ eruditionis dignissimum hæredem sic agnoscit, ut ab eodem ditatum sermonis lepore ac gratiâ patrimonium fateatur.

Mox verò ut excoli cæperunt hominum nostrorum ingenia, & quemadmodum reliquis in rebus, ita & in Literis politiolem elegantiam adama-

re,

re, visa est etiam ire comptior & ornatioꝛ Eloquen-
tia, & Orationis flosculos ac Veneres diligentius
confectari. Neque verò parùm illa debuit his tem-
poribus Guillelmo Lamonio Senatûs Principi, qui,
ut erat ipse elegantissimo ingenio, & omni genere
Literaturæ politioris excultissimo, quoties perora-
bat in Senatu, quod frequenter faciebat, sic doctri-
næ forensis apparatus condiebat ubertate & amœ-
nitate sermonis, ut tam perfectus Orator, quàm cu-
mulatus omni laude Magistratûs audiret.

Quò certè minùs quis mirabitur, Lamonium
Filium, qui de Patrono Æquitatis ejusdem arbiter
ac Judex factus est, * uti in omnibus, sic in dicendi
gratiâ visum fuisse Parenti simillimum, dum Æqui-
tatis Jura unâ cum Talæo, quem ereptum nobis re-
quirimus, sustineret. Suspexit Curia multos per
annos geminum illud Fori lumen, & in utriusque
patrociniò Gallia decus ac præsidium experta est.
Talæus, peracri quanquam vir ingenio, minùs na-
tam ad Eloquentiam indolem, longo constantique
labore sic perfecerat, ut Orator natus videri posset;
Lamonius naturâ disertus & eloquens novam ab
eruditione gloriam & politiorum Artium culturâ
mutuabatur. Illius vivida, pressa, incitata fereba-
tur Oratio; hujus magnifica, sublimis, limata ince-
debat, Talæo, quod ab actionis elegantia deesse
poterat, id gravitas verborum, & sententiarum
majestas facillè compensabat; Lamonio laudes ad
cæteras hæc singularis virtus accedebat, ut, quæ
graviter diceret ac copiosè, vocis & actionis di-
gnitate decoraret.

Neque prætermittendus ille nobis, quem suc-
cessorem habuit Lamonius, quem & sublatum ante
tempus non Curia tantùm, cui disertissimè pero-
ranti toties applausit, sed boni omnes, quos pa-

D d 4 tro-

* *Ab Oratoris in Senatu Regii munere ad Insulati
Præsidis dignitatem conscenderat.*

trocinio adjuvabat, desiderare non cessant; quamvis in carissimo Fratre vivam ac spirantem sui ipsius imaginem reliquerit. Erat in eo naturalis, non fucatus nitor, sano solidoque iudicio plena mens, quæ nunquam declinaret à vero, sed in difficillimis intricatissimisque rebus propositi tenax usque damnaret, quod damnandum erat, quod erat absolvendum, absolveret.

Atque utinam Oratores illi præstantissimi meditationibus nostris permisissent tot absoluta Eloquentiæ sanioris exempla, quàm uberes inde præceptionum utilium fructus Rhetorica nostra colligeret! quos novi illi correctores & emendatores studiorum, quantumvis speculando se excrucient, nunquam comparabunt.

Saltem si studiorum ratio officiorumque necessitas paterentur adesse nos in Foro assiduos, quoties aut in momentis controversiarum expendis, aut in quocunque alio argumento versantur, qui Actoris Regii partes jamdudum exercent, quàm multas liceret observare virtutes, unde Eloquentiæ Candidati sibi exemplum sumerent! In altero copiosum mirarer, fertile, inexhaustum dicendi genus, tantam ad pervidendas, expediendas, resolvendas causarum ambages facilitatem, ut cum imparatus plerumque accedere cogatur ad dicendum, paratissimus tamen semper videatur accessisse.

In Altero, qui stare maluit cum Patronis, quàm sedere cum Judicibus, concisam ac pressam Eloquentiam proponerem. Is enim, uti perhibetur apud Ciceronem extitisse famosus ille Scævola, cum peracutus est ad excogitandum, quid in jure aut in æquo verum sit, aut non sit: tum verbis ad rem cum summâ brevitate decidendam mirabiliter aptus est.

Sed

Sed omnium instar foret augustissimi Senatûs Princeps Harlæus, qui admirandæ quidem, at vix ac ne vix tamen assequendæ exemplum Eloquentiæ quotidie sufficit; tam illa nobile quidpiam ac sincerum præsefert, certum antiquæ nobilitatis relictique animi specimen; cujus hæc singularis in dicendo virtus est, ut vox redundet nulla, nulla non videatur axiomatis habere locum posse: quem laudatorem qui habere meruit, is præconem alium non ambiat, aded segetem laudandi omnem brevè elogio exhaustam fuisse, quantumvis laudis ambitiosus fateatur.

Quanti est, Auditores, ad Eloquentiam, ut opes istæ non pereant; sed ars sit aliqua, quæ divitas in multis ita colligat, ut contra novitatis fastidia, & nativam temporum inclinationem eisdem securitatem præstet.

Nam si ad Linguæ Gallicæ perfectionem tuendam promovendamque pertinere vitum est, ut ex præstantissimis delicatissimisque ingeniis Academia institueretur, quorum ex arbitrio refrigerentur vocabula, quæ senescerent, & nova, quæ procudisset usus, in honore haberentur. Si societatis illius auctor atque institutor Richelius, vir ille excelsæ mentis præstantiâ, dexteritate ingenii, eruditionis laude, amore Religionis, rei Gallicæ studio, rebus cum pace, tum bello præclare gestis inferior nemini, nihil ad propagandam nominis sui famam, nihil ad Galliæ ipsius honorem, cui serviebat unicè, fecit illustrius, quàm cum sermonis patrii gloriam ab injuriâ temporum & vicissitudinum necessitate vindicavit; supervacaneum & inutile videbitur esse Artem aliquam, quæ præsit variis Eloquentiæ vicibus, easdemque regat ac moderetur? Necessarium censerebitur Tribunal illud, in quo severum fiat de locutione, de vocibus examen; nullum erit quod de rebus ipsis pronunciet? Intererit plurimum ad Gal-

lici nominis dignitatem, nullum ut teratur usu vocabulum, cui nobilissimi pariter ac scientissimi confessus suffragatio suum decus ac pretium non fecerit? Interim Resp. literaria non existimabit esse rerum suarum, à maledicentium contumeliis tueri Rhetoricam, quæ, pro ratione temporum dum admonet, quid deceat, quid conveniat magis, quod placeat in Foro dicendi genus, quod delectet in Aula, quod facris etiam in concionibus sit aptius ad persuadendum, suam Eloquentiæ asserit laudem, eidemque fatales inter rerum omnium vicissitudines, à quibus nec ipsa præstari possit incolumis, certum quoddam jus perennitatis impertit.

Haftenus, Auditores, quàm non inutilis ad Eloquentiam Rhetorica videri debeat, demonstravimus. At inclamant adversarii; non inutilem modò, sed & perniciosam juventuti à nobis Artem exerceri: id porro quàm perperam in nos jaçtitent, alterà Orationis parte demonstrandum.

II. PARS.

Nam unde tandem tam exitiosi juvenum animis videri debemus nos Rhetores? scilicet, inquit illi, Juventutem occupamus in nugis, dum melioribus studiis ac disciplinis esset imbuenda; quo fit, ut teneri recentésque animi, dum nihil nisi puerile sapere docentur, pravas induant quacumque de re opiniones, & res maximè serias, etiam cum adoleverint, tractare pueriliter assuescant. Nam quid aliud facimus (insultant illi ferociter) dum puerorum memoriam inani præceptorum multitudine obruimus, dum barbara mille nomina ingerimus, dum mentis aciem in tornandis conformandisque Periodis obtundimus, dum illustrandam Figuris ac Tropis orationem præscribimus, dum in ludicris argumentis stylum solertiàmque deterimus?

In-

Intelligere potuistis, Auditores, ex iis, quæ de Præceptis Rhetoricæ jam diximus, num sit illud unum quod agamus in Scholis? At hoc ipsum, quod reprehenditur, an inventum Juventutis in perniciem debet reputari?

Liceat appellare ad vestram fidem, Auditores; liceat interpellare eos in nostrâ causâ, qui suam gravioribus in rebus perspicaciam atque æquitarem approbant. Vestrûm est arbitros esse ac judices hodiernæ controversiæ; vestrûm est cognoscere, quam ineamus in instituendâ Juventute rationem; ne dum liberos vestros nostris curis ac laboribus erudiendos pro vestrâ humanitate traditis, tam singulari benevolentia abuti videamur.

Ergo non licebit Juventutem in scribendo laudabiliter occupare? damnosum videbitur, quos instillando præcepta extuderimus, ingenii igniculos excipere: &, ne dissipentur illi, eisdem veluti pabulum in scribendis argumentis ministrare? abutimur otio Juventutis, dum in ludicris Exercitationibus animos ad majora præparamus? Nam cur in nobis unis damnabitur, quod in reliquis Artibus laudem ferat atque commendationem? Non exercentur in delineandis calamo vel carbone figuris levioribus, quos pingendi gloria incendit atque extimulat? Non ipsi statuariæ artis magistri imitantur in cerâ vel argillâ vultus illos, quos vivo ducere de marmore, vel in ære spirantes cudere meditantur? Non decurrunt centies in Circo, qui ad palmam equitando partam aspirant? Non Heroës fortissimi Indicis in certaminibus experti sunt, quod medias inter hostium acies essent aliquando præstituri? Non ipse Dux Burgundionum fortissimus edere voluit in Castris Compendiensibus specimen aliquod illius fortitudinis atque sapientiæ, quam non ita multò post in Brisaci expugnatione, quam in regendis Regiis exercitiis exhibuit?

buit?

buit? Nos interim, quorum studio atque industriae formandi instituendique Juvenes permittuntur, quorum alii cum in orandis, tum in referendis causis, alii in erudiendis populis, alii in habendis sacris concionibus operam suam atque solertiam olim collocabunt; abuti censebimur eorundem otio, aut etiam heberare mentis aciem, si jam tum auspicemur levia quaedam Artis illius rudimenta, quam grandiores pertractabunt? Si varia sufficiantur illis Oratiuncularum argumenta, in quibus se ingenii acies exerceat? si jubeantur identidem magnorum Oratorum sustinere personam, & de gravibus rebus, etiam in amplissimo cœtu, habere sermonem? Si Scholæ nostræ nonnunquam mutantur in Forum, & speciem referant augusti Senatûs, ubi sit alter qui accusantis, alter qui defendentis partes tueatur? Ubi nec desit etiam, qui quod dictum est utrinque verbosius, id pressius retractet denuò, & judicis atque arbitri partes sustineat? Si ponantur in medio controversiæ ejusmodi, quæ factæ sint licet ac ludicræ, plerumque tamen in contentionem cadunt, & in judiciis ipsis verè ac seriò agitantur?

Id tamen in nobis si reprehenditur, nullo habebuntur loco tot eruditæ Quintiliani Exercitationes in gratiam Juventutis elucubratae? refingendus erit ille mos jam inde ab Augusti temporibus usurpatus & ad nos prorogatus usque, ut scribendo Candidatorum Rhetorum stylus acuatur? Irridendus Demosthenes, qui sic præludebat ad eam, quam est assecutus Eloquentiæ gloriam, ut vastas solitudines, vallium anfractus ac fluminum ripas iis, quæ scripserat per jocum, personaret? Explodendus ipse Cicero, quem non pige- ret, cum Athenis versaretur, tantam fictis etiam in rebus adhibere mentis contentionem, quantam vel in accusando Catilinâ, vel in Milone defendendo deinceps adhibuit? Adeo ut ipsum in re simili
decla-

declamantem Apollonius Molo cùm audisset, raptus in admirationem exclamavit; itane, quod unum superest Græciæ ingenii & Eloquentiæ decus, Tullius auferat, & Romam spoliis nostris ditet! Hinc est, quod Tullius ipse non propriâ tantum, sed clarissimorum Oratorum, quos viderat, doctus experientiâ fatebatur, nullam rem esse, quæ tam ad dicendum proficeret, quàm scriptio.

Eant nunc osores institutionis bonæ, & pristini, quem sequimur, moris interpolatores; novam ipsi magisque expeditam ad Eloquentiæ laudem aspirantibus viam aperiant. Scilicet arida, sterilis ac jejuæ commentatio perficiet, quod exercitatio sedula non inchoavit, aut juvenilis animus assiduæ meditationis laborem importunum feret, nisi prodire impatiens ingenii vis ac solertia inveniat quidpiam, in quo se exercent?

Nimirum hæc est ingenii indoles præsertim in junioribus, ut otiosum esse non possit, neque tam se amare soleat, quàm cùm partum aliquid à se feliciter contemplatur. Tunc enim miratur sese, & propriæ virtutis conscia mens, cujus adumbratam novo in fœtu videt imaginem, extimulat se magis ac magis; neque jam deterretur ullis studiorum molestiis, dum præstantioris partus expectatione sustentatur.

Quamquam hoc ipsum ferunt ægrè viri perspicaces, & tanquam rem perniciosissimam Juventuti criminantur, quod delectetur nugis puerilibus, quas dediscere illam aliquando oporteat. Næ damnosum quid revera tractant & omittendum penitus, qui Rhetoricis Exercitationibus occupantur, si perdenda grandiores habeant, quæ juvenes didicerint!

Verùm an tam sterilis & infuctuosus hic labor est, Auditores, ut illius pœnitere quem debeat, si fingere stylum & acuere, si concinam ac poli-

tam

tam informare orationem, si eandem ornare verborum luminibus, gravitate sententiarum noverit? si tractare possit omne genus dicendi? si laudare comiter, officiosè gratulari, joculari ingeniosè, differere subtiliter, narrare festivè, & cum opus est, etiam vehementer insectari percalleet? Jam si Figurarum, quas adversarii nostri tantopere vellicant, utum illum sit affecutus, vim earum omnem ita persenserit, ut, quæ ad ciendos varios animi motus & inclinandas partes in omnem voluntates idoneæ sint, eas adhibere scienter & collocare valeat; an videbitur tam periculosè perdidisse tempus & operam, ut, cum adoleverit, rerum iutarum memoriam obliterare penitus teneatur?

Tertes vos appello, magni Oratores perfectique dicendi magistri, quos Curia suspicit, quos omne Forum admiratur, quibus perorantibus confertissimi cætus applaudunt. Itane vos impensæ olim in Collegiis operæ pœnitet, ut contritam male adolescentiam vestram desideretis? ut extinguere studiis Rhetoricæ igniculos ingenii senseritis: ut nata jam ad veram sinceramque Eloquentiam indoles grave detrimentum ex nostris exercitationibus acceperit? ut in evertendis præjudicijs, quibus tenera mens imbuta fuerat, plurimum laboris adhibere contigerit?

Vestram fidem, vestrum judicium, amplissimi Senatores, viri omnium ordinum, quotquot hic adestis, sapientissimi, qui vestrâ, qui cæterorum experienciâ fecistis aliquod nostrorum studiorum periculum; an persensistis ad hunc usque diem noxiam juventuti exitisse, quam inimus ejusdem instituendæ & erudiendæ viam? Non ita se res habet; aut certè indulgentes vos nobis plus æquo, ne dicam parùm sinceri, qui, quoties venitis ad nos, quod honori ducimus, hanc ipsam, quam profite-mur, Artem tam extollitis; qui eum, quem ob-
ser-

servamus, morem vestro calculo comprobatis; qui nostra studia reliquis omnibus, quibus Juventus incumbit, facillè anteponeitis; qui nihil tam commendatis industriæ nostræ, si qua est, liberorum vestrorum, aut propinquorum, aut amicorum in gratiam, quàm ut pretiosum, sic enim vocatis illud, unius anni aut etiam biennii tempus, quod ponendum habent in Rhetoricâ, crebris & assiduis Exercitationibus conteratur; quibus nihil tam placet, nihil tam jucundum solet accidere, quàm si agitare causas interdum vobis præsentibus, & auspiciari jam tum Oratoris officium jubeantur?

Sed quid ego vos indulgentes nobis plus æquo, aut etiam minùs sinceros appellem, nisi vester animus cum linguâ consentiat? Næ prudentes vos parùm, parcite si dicam, Auditores, næ vos eorum Juvenum, quibuscum aliqua necessitudo vobis intercedit, parùm amici, quos damni illius memores, quod ex nostrâ disciplinâ pertulistis, non pigeat eandem ipsis providere institutionem, & adulescentes vobis carissimos perniciosissimis studiis permittere. Ecce novum exurgit Academiæ genus, novum aperitur Lycæum, nova instituitur Palæstra, in quâ se juvenum animi feliciùs exercent. Illuc adite celeres, convolate frequentissimo comitatu, perducite juventutem vestram ad felices illos fortunatosque fontes, unde tam uberes Eloquentiæ rivus profluunt; sufficient illi, unde omnes bibant affatim, & disertis Oratores repente prodeant. Præsidet illic quovis Apolline Numen præsentius, quo feliciter afflati eos haurient spiritus, qui dicendi vim, ubertatem, elegantiam inspirent.

Fallor; suspicione dissimulationis caret tam publica vox, & communis sapientissimorum hominum suffragatio: & quantumvis explodendas & eliminandas conclament exercitationes nostras

Magi-

Magistri recentiores, retinendum putant antiquum morem, nec sibi illudi patiuntur.

Hic verò, si liceret, Auditores, investigare sensus hominum, & intimas subire atque expiscari meditantium alius animorum cogitationes, inquirerem ego lubentiùs, quod illi sibi proposuerint novitiorum emendatores consilium? An quia pulchrum est unum videre cæteris acutiùs, & quod omnium fugit perspicaciam, id ab uno potuisse deprehendi? At periculosa plenum est opus alexæ interponere se judicem, ubi nulla controversia est, & cum nullum erroris vestigium appareat, emendare velle errorem. An facere fucum speraverunt doctrinæ suæ novitate, vetus institutum dum carperent; & quia novitas ipsa multa habet, hac præsertim atate, ad demulcendos animos illecebris, an magnum hinc sibi ad tuendam suam hæresim fore præsidium crediderunt? At nescio quo cecidit ipsorum fato, ut Classicum frustra cecinerint importuni buccinatores, neque Resp. Literaria quæstio quemquam à suis partibus defecisse, ut ad alienum vexillum transfugeret. Quid ergo dicemus esse? An adulari fortè voluissent præstantissimis quibusdam Oratoribus, quos caruisse nôrunt Aca- demiarum luce, & intra domesticos parietes prælusisse ad illam gloriam, quam dicendo consecuti sunt?

Absit, Auditores, ut debitam illis, si qui sunt ejusmodi, laudem præreptam velim. Imò fatebor ultrò, eosdem videri tantò laudandos magis, quantò difficiliorem viam ad laudem ingressi sunt. Verùm quot illi sunt, amabo, qui partem Eloquentiæ decus uni industriæ suæ debeant? qui primordia gloriæ illius, quam adepti sunt, ab Rhetoricis Exercitationibus non inchoaverint?

Hic

Hic verò triumphant adversarii, per me licet, & exemplis tam singularibus ad explodendam infirmitati nostræ rationem abutantur. Quasi verò, quod prodigiū cuiusdam loco est, id trahi in argumentum debeat, & paucorum exemplum possit experientia multorum prevalere.

Quàm ampla enim verò mihi surgeret Orationis seges, si vellem, aut si potius multitudo sineret, appellare conspicuos totâ Curiâ & omnium suffragio præstantissimos Oratores, qui prima eruditionis illius atque facundiæ, cui quotidie Senatus applaudit, posuere nostris in Academiis fundamenta, eosdemque purissimos ac necessarios veræ ac germanæ Eloquentiæ fontes agnoscere non dubitant. Nam quid aliud faciunt Exercitationes illæ, quibus in Rhetoricâ Juventus indulget, nisi ingenii igniculos veluti cineri dolofo suppositos excutiant? nisi scaturientes undique nativæ solertiæ uberes rivulos sedulo colligunt, & per defæcatos canales fluere eosdem perdocent? Hinc fit, ut eorum non pauci, cum recedunt ab officinâ nostrâ tanquam recentes ab incude numi; & ipsam Fori auctoritatem non veriti, specimen aliquod partæ apud nos facundiæ præbent; rapiant oculos in admirationem sui, & non rudis tantum aut adumbrati leviter, sed exercitati jam diu multumque, Oratoris formam exhibeant.

Testis adest locuples Juvenis ille Magistratus, cui in Præsidiali Curiâ Actoris regii partes tuenti universa Civitas toties applausit; si tamen juvenis ille dicendus est, qui juvenile nihil habeat præter ætatem. Testis, inquam, ille locuples, quale ad summam Eloquentiæ laudem Rhetoricæ Exercitationes momentum conferant. Adolevit scilicet inter nos felix illud ingenium, & natam ad magnam quæque indolem pro virili parte promovimus.

Ee

Ne-

Neque verò jam tum nobis latuit, qualis & quantus Orator esset brevi futurus, & quam in ipso, quoties aut agitat causas, aut perorat, hodie mirantur omnes, quam ipse miratus sum non semel ingenii vim, sententiarum gravitatem, sermonis elegantiam, Actionis concinnitatem & affluentem omni lepore oris totiusque hominis gratiam, id ipsum omne, quantum quantum est, Rhetoricis in prolusionibus & fictis in causis præfererat. Quò non pertingeret ille, ubi numerus annorum accesserit? Quanquam quò evolare possit altiùs, quem communi voce jam ambivit Principem Patronorum Collegium, & dignum tam conspicuo munere judicavit.

Ignoscite, Auditores, hìc si visus sim propensissimo meo studio indulgere plusculum. Est hoc laborum nostrorum solatium & merces non invidenda, si, quam nobilissimæ Juventuti educationem impertivimus, eandem rei Gallicæ honorificam, & populorum commodis fructuosam nobis possimus gratulari.

Superfedeo pluribus, Auditores, & quoniam, neque supervacaneum, neque perniciosum multò minus videri debet Rhetoricæ studium, uti falsò jactitant ac passim circumferunt qui nobis adversantur; desinant illi tandem aliquando fucum facere inanibus præstigiis, & idoneam magis sterilibus atque infructuosis commentationibus materiam mutuenter. Non est tam exhausta subtilissimis Philosophorum ingeniis Metaphysica, ut amplam exercendæ perspicacitatis illius, quam nasci sunt, segetem non inveniant.

Nos interim eisdem, uti fecimus hætenus, vacabimus studiis: ac licet flagitanti mihi jam dudum missionem, & volenti ultrò decedere peritioribus, ulterius fuerit in eodem stadio decurrendum, nihil immutandum putem de pristino more docendi.

tendi. Felix fortunatusque satis, si, quibus placere impensius velim, sapientissimi omnium Ordinum Viri consuetudini nostræ suffragentur; doliturus, ut fatear quod res est, mirum in modum, si spe & expectatione nostrâ deterius probari eisdem contigisset.

Oratio habita Anno D. M. DCC. VI.

RES PROSPERAS
 HOSTIBUS
 MINUS GLORIÆ,
 QUAM RES ADVERSAS
 GALLIS
 PEPPERISSE.
 ORATIO VIII.

Novum illud & insolens videri possit, quod perpetuam rerum ex voto fluentium seriem aliquo temporis spatio hostes interruperint; & quod non fuerat visum bellis superioribus, hocce præsentî bello fortunam sibi non iniquam penitus fuisse gratulentur. Illustrissimi Ecclesiæ Principes, Præsides Illustrissimi, Amplissimi Senatores, Viri omnium Ordinum Ornatissimi. Id porro factum quo tandem dicemus fato? an, quod gentibus non ita paucis contigisse legimus, homines nostri senserint animos senescere, & vitæ mollioris

E e 2 otia